

Dr. Frey Mária

**Munkaerő-piaci reformok Németországban, különös tekintettel a
munkaügyi és szociális ellátások integrálására**

2002 elején a Szövetségi Munkaügyi Hivatal (BA) nagy botrányba keveredett a munkaközvetítési adatok meghamisítása miatt, amit felnagyítottak a közlegő választások körüli politikai csatározások. A munkaerő-piaci szolgáltatások modernizálási elképzeléseinek kidolgozására felállították a Hartz-bizottságot, ami a vezetőjéről kapta a nevét. A bizottságban 15 fő vett részt: szakszervezeti képviselők, a munkáltatói szervezetek delegáltjai, nagyvállalati vezetők, kutatók, a munkaügyi szervezet szakemberei és tanácsadók. A bizottságnak hat hónap alatt kellett koncepciót készítenie a Szövetségi Munkaügyi Hivatal új szervezeti struktúrájára, új és módosított feladataira. Tevékenységének fő területeit is előre meghatározták, ezek: a közvetítői és szolgáltatói tevékenység megerősítése; az ügynökség új szervezeti struktúrájának felállítása és modernizálása, a szolgáltatás-orientációt szem előtt tartva; a hatáskörök és a döntéshozatal regionalizálása és decentralizálása; a munkanélküli- és szociális segély kiváltása az új alapjáradékkal. Miután 2002-ben koalíciós kormányt alkottak a szociáldemokraták és a zöldek, sorra bevezették a bizottság javaslatait (Hartz I–IV törvények).

Összefoglaló a modern munkaerő-piaci szolgáltatásokról szóló (Hartz I–IV) törvényekről

Az első és második törvény 2003. január 1-jén lépett hatályba, amelyek azt célozták, hogy:

- új foglalkozási lehetőségeket kínáljanak,
- javítsák a munkaközvetítés minőségét és gyorsaságát,
- új irányt szabjanak a szakmai továbbképzésnek,
- és erősítsék meg a Szövetségi Munkaügyi Hivatal szolgáltató jellegét.

A harmadik és negyedik törvény célja az volt, hogy:

- a Szövetségi Munkaügyi Hivatalt teljesítőképes és ügyfélorientált munkaerő-piaci szolgálattá alakítsa,

- hatékonyabban irányítsák a munkaerő-piaci politikát,
- egyszerűsítsék a munkaerő-piaci eszközöket,
- teremtsenek foglalkoztatás-biztonságot az idős embereknek, és kínáljanak új foglalkozási lehetőséget a fiataloknak,
- vonják össze a munkanélküli és szociális segélyezést.

A III-IV. törvény 2004. ill. 2005. január 1-jén lépett hatályba.

Az első törvény tartalma

Előzetes bejelentési kötelezettség, a munkanélküli-járadék csökkentésének kilátásba helyezésével

2003. július 1-jétől előzetes bejelentési kötelezettséget írtak elő a munkát keresők számára, azzal a céllal, hogy a BA és a potenciális ügyfél a felmondás megkezdése és a munkanélkülivé válás közti időt kihasználja munkaközvetítésre, ill. továbbképzésre. A munkavállalóknak, amit megtudják munkaviszonyuk megszűnését, azt haladéktalanul személyesen közölniük kell a munkaügyi ügynökséggel. A késedelmes bejelentés járadékuk csökkentését vonja maga után. Heti 400 euró munkanélküli-járadék alatt a büntetés napi 7 euró, 400-700 euró heti járadék között pedig napi 50 euró. A levonás maximuma 30 napra korlátozódik.

A munkaviszony felmondásának tényét határozatlan időre szóló munkaviszony esetén azonnal, határozott időre szóló munkaszerződésnél pedig 3 hónappal annak lejárta előtt be kell jelenteni. A munkáltatók kötelesek tájékoztatni munkavállalóikat arról, hogy munkaviszonyuk megszűnését a munkaügyi hivatallal (AA-val) haladéktalanul közölniük kell. Emellett kötelesek felmentést adni számukra a munkavégzés alól, hogy rendelkezésre állhassanak munkaközvetítésre, vagy továbbképzésre.

Irányváltás a továbbképzés támogatásánál

Képzési utalvány bevezetésére került sor azzal a szándékkal, hogy:

- növeljék a továbbképzésre vállalkozók választási szabadását és egyéni felelősségét,
- továbbá támogassák a különböző képző intézmények közötti verseny kialakulását.

Azok a munkanélküliek, akikről az AA megállapítja, hogy képzésre szorulnak, képzési utalványt kapnak. Ezzel az AA által jóváhagyott listáról tanfolyamot és képző intézményt választhatnak. Az utalvány elismervénynek minősül, ami igazolja, hogy birtokosa jogosult a továbbképzés támogatására. Az utalványon szerepel a képzés célja, súlypontjai, az előírányzott maximális képzési idő, továbbá a beváltására vonatkozó 3 havi érvényességi idő. Az utalvány birtokosa által kiválasztott képző intézmény a tanfolyam költségeit közvetlenül az AA-nál számolja el. Ehhez az utalványt a képzés megkezdése előtt az AA-hoz be kell nyújtani.

A képzési támogatás átalakításának célja a közvetítési esélyek javítása volt, nem pedig a járadékfolyósítási idő meghosszabbítása. Ezért annak az időnek a felét, ami alatt a munkanélküli képzési támogatásban részesül, kimerített folyósítási időként le kell vonni a következő járadékigénylésnél.

A megfelelő munka fogalmának módosítása

Már az eddigi szabályok szerint is minden, a munkanélküli munkaképességének megfelelő állást el kellett fogadnia a kedvezményezettnek, amennyiben az az általános vagy személyes érdekeit nem sérti. Ez most kiegészült azzal, hogy a biztosítottak közössége egy másik településre való átköltözést is elvár a munkanélkülitől elhelyezkedése érdekében, amennyiben:

- családi kööttségei ezt nem akadályozzák, ill.
- nem lehet számítani arra, hogy a munkanélküliség első 3 hónapjában sikerül napi ingázási övezetben munkaalkalmat találni.

A munkanélküli-járadék zárolási szabályainak módosítása

Eddig is fel lehetett függeszteni a járadék folyósítását, ha nem volt alapos oka az egyéni felmondásnak, vagy egy megfelelő állás elutasításának. 2003. január 1-től a bizonyítás terhe átkerült az AA-ról a munkanélküliire.

Korábban minden esetben 12 hetet tett ki a munkanélküli-járadék zárolásának ideje. Ez a szabály most rugalmasabb. A megfelelő állás elutasítása első alkalommal 3 heti járadékelfüggesztéssel jár, második alkalommal 6 hetivel, és csak a további esetben 3

hónappal. Ha a munkanélküli összességében – az eddigi 24 hét helyett – 21 heti felfüggesztésre adott okot, az a járadékigényének a törlését vonja maga után.

A munkanélküli-ellátások éves indexálása megszűnt.

Egyszerűbb hozzájutás a mobilitási támogatásokhoz

Az AA-k a jövőben nem vizsgálják a támogatás jogosságát:

- a bemutatkozó intejúval kapcsolatos utazási költségtérítésnél,
- és a mobilitási segélynél. Az utóbbinál a munkába állás és az első kereset kifizetése közti idő megélhetésének a támogatásáról van szó, amihez egyszeri kamatmentes kölcsön igényelhető, maximum 1000 euró összegig. Ezt a folyósítás után két hónappal kell megkezdeni törleszteni, és tíz egyenlő részben visszafizetni.

Az idős munkavállalók jövedelembiztonsága

Azok az idős munkavállalók, akik betöltötték 50. életévüket, és munkanélküliek, vagy fenyegeti őket állásuk elvesztése, akkor is garanciát kapnak nettó bérük részleges megőrzésére, ha a korábbiánál rosszabbul fizető munkahelyen helyezkednek el, vagy legalább 180 nap hátralévő járadékfolyósítási idővel rendelkeznek. A garancia a járadékjogosultsági időre szól, és két elemből áll: egyfelől, adómentesen biztosítják számukra a régi és az új kereset közti nettó különbség felét, másfelől a járadék alapot képező kereset 90%-a után befizetik a nyugdíjjárulékot.

Járulékmentesség az idős munkavállalót foglalkoztató munkáltatóknak

Azok a munkáltatók, akik 55 éven felüli munkanélkülit vesznek fel, mentesülnek a munkanélküli-járulék (3,25%) befizetésének kötelezettsége alól, az érintett munkavállaló pedig csak a saját 3,25%-ának a felét köteles megfizetni.

Személyi szolgáltató ügynökségek bevezetése

A munkaerő-tartalékok mobilizálásához a közvetítésorientált munkaerő-kölcsönzésre a korábbiánál nagyobb mértékben kell támaszkodni. A cél: gyors beilleszkedés az első munkaerőpiacra; a megbízás nélküli időket képzésre kell felhasználni.

Az AA-k kötnek szerződést a munkaerő-kölcsönzővel. Azok a munkanélküliek végleges állásba juttatása esetén degresszíven csökkenő átalánydíjat kapnak, ami 9 hónap után „fut ki”. A munkanélküli a képzési időszakkal együtt legfeljebb 12 hónapig lehet a programban. Egy időben csökkenő közvetítési prémium is ösztönzi a mielőbbi végleges elhelyezést.

A II. törvény céljai

- Jobb-Centerek felállítása
- Önálló egzisztenciateremtés támogatása (Ich-AG)
- Mini-Job bevezetése

A II. törvény alapján folytatódott az állami foglalkoztatási szolgálat belső átalakítása.

A Szövetségi Foglalkoztatási Szolgálat (BA) stratégiai céljai

A BA igazgatótanácsa három stratégiai célt jelölt ki a szervezet számára:

1.) A tanácsadó és beilleszkedést segítő szolgáltatások színvonalának jelentős javítása.

A legfontosabb cél a munkanélküliség megelőzése és a munkanélküliek gyors munkába állítása. Ennek eléréséhez a „virtuális munkaerőpiac” biztosítja a munkaerőpiac jobb átláthatóságát az egyének és munkáltatók számára, ami növeli az egyének által kezdeményezett elhelyezkedés esélyét. Az újra-erősödő munkáltatói szemléletmód térhódítása javítani fogja a bejelentett állások mennyiségét és minőségét, továbbá meggyorsítja azok betöltését. A szolgáltató központ (Service Center) létrehozása a foglalkoztatási ügynökségeket könnyebben elérhetővé teszi, és felgyorsítja az ügyfelek igényeinek kielégítését.

2.) Jobb esélyt biztosítani a hátrányos helyzetűek integrációjához.

A BA egyik alapfeladata: egyénre szabott beilleszkedési szolgáltatást nyújtani azoknak a személyeknek, akiknek rossz az elhelyezkedési esélye. A különböző típusú tanácsadási igények, beilleszkedési esélyek és támogatások azt feltételezik, hogy a szervezetben erősödik a szolgáltatói szemlélet. Ehhez arra van szükség, hogy az ügyfeleket 3 csoportba sorolják. Ezek kiszolgálásához eltérő támogatáscsomagok tartoznak. Az ún. piaci ügyfelek, a

tanácsadást igénylő ügyfelek és a beilleszkedési támogatásban részesítendő ügyfelek eltérő jellegű és intenzitású segítséget kapnak, egyéni adottságaikra szabva. A közvetítő szakemberek munkáját egyszerűen kezelhető programok segítik. Az aktív eszközöket működtető részleg munkájának átláthatóságát és hatékonyságát rendszeresen ellenőrzik. Az lesz a hatékonyság mérőszáma, hogy milyen gyorsan sikerül az ügyfelet bejuttatni az első munkaerőpiacra.

3.) A foglalkoztathatóság javítása.

A BA aktív foglalkoztatást elősegítő tevékenységének az a célja, hogy egyensúlyt teremtsen a munkaerőpiac keresleti és kínálati oldala között. A fő prioritást a munkanélküliek elhelyezése jelenti az első munkaerőpiacon. A foglalkoztatást elősegítő szolgáltatásoknak azt kell biztosítaniuk, hogy javítsák az egyének foglalkoztathatóságát, a szakképzettség és munkavégző-képesség megőrzésén és fejlesztésén keresztül, továbbá részesítsék előnyben a preventív intézkedéseket. Ezek a szándékok az Európai Szociális Alap céljaival is egybevágnak, többek között abban az értelemben is, hogy minden foglalkoztatáspolitikai intézkedés végrehajtásánál követni kell a gender mainstreaming elvet.

A Szövetségi Munkaügyi Hivatal (BA) átszervezése

A BA átfogó reformjával fel kívánja számolni a szolgáltatásban mutatkozó réseket, ill. tevékenységeinek hiányosságait, továbbá meg kíván felelni a kormány 2002. évi döntésének, amely teljes átszervezésre kötelezte a foglalkoztatási szolgálatot.

Az igazgatótanács úgy döntött, hogy komplex változásokat hajt végre, amelyek érintik a szervezet egységeit, hatáskörét és felelősségét. Ez ugyanis az egyedüli feltétele annak, hogy a változó gazdasági és társadalmi környezetben javuljon a teljesítménye. Az átszervezés négy dimenzió mentén zajlott, ezek:

- a szervezet működésének javítása, ami új, hatékony ügyfélközpont létrehozásával valósul meg;
- a vezetés megújítása, beleértve a központ átszervezését is;
- új vezetési kultúra bevezetése, több személyi felelősséggel a munkatársak munkájáért, és az egyéni teljesítőképesség ösztönzésével;

- a szervezet hatékonyságának és eredményességének javítása.

Két alapvető célt tűztek ki: a munkanélküliség megelőzését és az elhelyezés felgyorsítását, új eszközök és optimalizált közvetítési eljárások alkalmazásával, továbbá személyre szóló támogatások és egyéni tanácsadás biztosítását azon személyek számára, akiknek az elhelyezkedési esélyei korlátozottak.

Létrejött egy új, hatékony ügyfélközpont, melynek sarokkövei: garantált időráfordítás a munkáltatókra; olyan standardok kidolgozása, amelyek garantálják a minőséget az üres állások betöltésének folyamatában; differenciált szolgáltatások, amelyek az ügyfelek szükségleteihez igazítottak a tanácsadás intenzitása, az elhelyezés támogatása és az ellátások folyósítása tekintetében. Új beléptetési rendszer – ami a virtuális munkaerőpiacból, az ügyfélközpontból és a folyosóból áll – teszi lehetővé, hogy a foglalkoztatási szolgálat a törzsfadataira koncentráljon. A munkavállalók és a munkáltatók a kapcsolattartás új útjait találják meg a jövő foglalkoztatási ügynökségével a „virtuális munkaerőpiacon” keresztül, valamint a szolgáltató központ telefonos szolgáltatásai által. Az információk nagyobb mennyisége támogatja az ügyfelek egyéni erőfeszítéseit, és meggyorsítja a beilleszkedést a munkaerőpiacra. A BA új internetes szolgáltatásai mindenki számára elérhetők, különböző csatornákon. A virtuális munkaerőpiac mint új internetes szolgáltatás 2003 végén kezdte el működését.

Az egész reform a hatékonyság és megvalósíthatóság kritériumai körül forog. A legfontosabb cél a munkanélküliség megakadályozása és a munkanélküliek mielőbbi munkába állítása. Az információ, az elhelyezés és a tanácsadás összekapcsolásával, továbbá a közvetítő szakemberek más kötelezettségek alóli mentesítésével elősegíthető, hogy a jövőben a szervezet szolgáltatásorientált intézkedéseket és programokat kínáljon.

A BA átszervezése érintette a nürnbergi központot is. A pénzfelhasználásnak átláthatónak kell lennie, az egyes eszközök költségeinek és hasznának összevetésével. Az irányításnak és

ellenőrzésnek a menedzsment dialógusán kell alapulnia, továbbá célmegállapodásokon a központ és a regionális ügynökségek, valamint a regionális igazgatók és a helyi foglalkoztatási ügynökségek között.

Modern vezetési és ellenőrzési rendszerek alkalmazásával biztosítják a meglévő humán kapacitások jobb kihasználását. Ehhez az elérendő célok világos és kötelező érvényű megfogalmazására, az eredmények átláthatóságára, továbbá az előrehaladás mértékének a meghatározására van szükség.

A BA átszervezése lépésről lépésre zajlott. Az első lépés 2003 telére esett, amikor új vezetési rendszert vezettek be. A központ átszervezése ugyancsak 2003. elején kezdődött. A reform egyes részeit kísérleti foglalkoztatási ügynökségeknél és szolgáltató központokban próbálták ki. A virtuális munkaerőpiac 2003. decemberében indult. A 2004-re eső második lépés az információs rendszer fejlesztését, új kontrolling rendszer és új irányítási eljárások bevezetését foglalta magában. Ezzel a BA megteremtette a feltételeit annak, hogy a szövetségi kormány és a BA önkormányzata *közszolgálati megállapodást* kössön.

A III. törvény céljai

A BA átalakításának folytatása teljesítőképes és ügyfélorientált szolgáltatóvá

2004. január 1-jén a Bundesanstalt für Arbeit új nevet kapott: Bundesagentur für Arbeit, azaz hivatalból ügynökség lett. Ez egy központból, regionális igazgatóságokból és munkaügyi ügynökségekből áll. A regionális igazgatóságok felelősek a regionális foglalkoztatáspolitikáért, ill. ennek összehangolásáért a szövetségi államok gazdaság- és struktúrapolitikájával. A regionális igazgatóságok és az AA-k ügyvezetése – csakúgy, mint a központé – három főből áll.

Regionális szinten nincs önkormányzati irányítás, csak a központban és az AA-knál. Az igazgatótanács a központból 21 főből tevődik össze, az AA-k szintjén pedig maximum 15-ből.

A munkaügyi politika hatékonyabb irányítása

A szövetségi kormány és a munkaügyi igazgatás közti kapcsolatot, amely az engedélyezésre és hozzájárulásra épült, felváltotta az ún. „agency-modell”, melynek keretében az irányítás kétoldalú megállapodáson alapul. Ez az MBO (management by objectives), ami az elérendő célokat rögzíti. A szervezeten belül ezeket lebontják alsóbb szintekre, majd egy controlling rendszert építenek ki az elért eredmények követésére, ill. a célkitűzésekkel való ütköztetésére. Az MBO határozza meg a Szövetségi Gazdasági és Munkaügyi Minisztérium, továbbá a BA között viszonyt is.

A személyi állomány erősebb koncentrálása a közvetítésre

- A személyi állomány tehermentesítése érdekében az ügyfelek adatait *call-centerek* rögzítik. A törvény adatvédelmi szempontból engedélyezte ennek a munkának a kisserződését.
- Az állomány feladatainak a csökkentését szolgálta az is, hogy a külföldiek foglalkoztatásának ellenőrzését a vámhatóságokra ruházták át.

Munkaerő-piaci eszközök egyszerűsítése

- Kétféle bértámogatás maradt fenn a sokféle korábbi közül. Az egyik a beilleszkedési nehézségekkel küzdő munkanélküliekre vonatkozik, a másik pedig a fogyatékossgal élő emberekre. Az előbbi legfeljebb 12 hónapig folyósítható, s a munkabér maximum 50%-ára adható. Csak az idősekre vonatkozik egy átmeneti rendelkezés, amely 2009 végéig 36 havi támogatási időt biztosít az őket foglalkoztató munkáltatóknak. Fogyatékos embereket alkalmazó munkáltatók 24 havi támogatás kaphatnak, a munkabér 70%-áig. Súlyosan fogyatékos emberek felvétele esetén a folyósítási idő 36 hónapra nő, sőt, ha idős az illető, akkor akár 96 hónapra.
- A másik változás az volt, hogy 2004. január 1-től a közhasznú foglalkoztatás ideje alatt nem lehet jogosultsági időt gyűjteni a majdani járadékhoz, azaz ez az időszak nem számít biztosított jogviszonynak.

A munkaerő-piaci politika következetes továbbfejlesztése

- A „megfelelő állás” korábban teljes munkaidős munkahelyet jelentett. 2005. január 1-től részmunkaidős állást is el kell fogadni, amennyiben az biztosított munkaviszony, továbbá a heti munkaidő meghaladja a 15 órát.
- 2006. január 1-től növelték a járulékfizetési időt (sávosan), és csökkentették a járadékfolyósítás időtartamát. Az utóbbi maximum 12 hónap lehet, kivéve az 55 éven felülieket, akiknél 18 hónap. (Ez korábban elérhette a 32 hónapot.)
- Önkéntes biztosítást vezettek be a munkanélküliséggel szemben, ugyancsak 2006. január 1-től. Ilyet azok köthetnek, akik hozzátartozóikat ápolják, vállalkozást alapítanak, vagy egy EU-n kívüli országban vállalnak munkát.

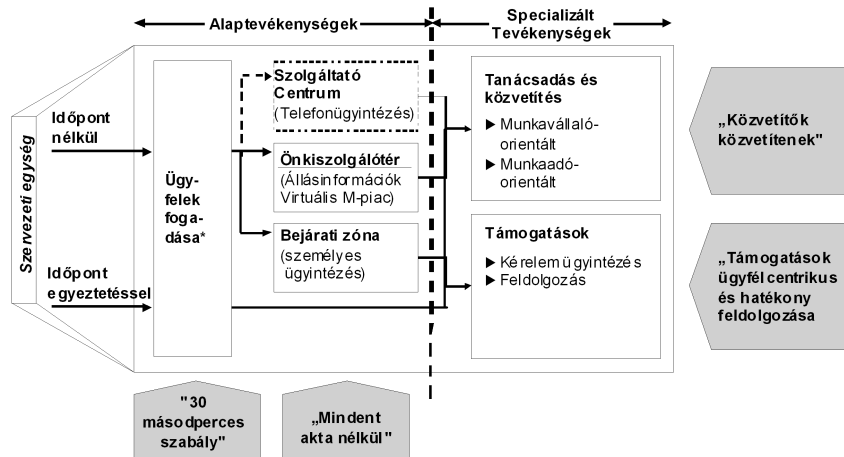
A IV. törvény céljai

2005. január 1-től összevonták a munkanélküli- és szociális segélyt, s ebből egy új ellátási formát, a munkanélküli járadék II-t hoztak létre. Ezt nevezik a munkát keresők alapbiztosításának, aminek az a célja, hogy megerősítse a munkára képes segélykérelmezők és a velük közös háztartásban élők egyéni felelősségét, továbbá hozzájáruljon ahhoz, hogy megélhetésüket önerőből és saját anyagi eszközeikkel teremtsék meg. Támogatja a segélykérelmezőket abban, hogy munkához jussanak és azt meg is tudják tartani, továbbá megélhetésük biztosításában is, amennyiben ezt segély nélkül nem tudják megoldani. A munkát keresők alapbiztosítása következésképpen egyfelől szolgáltatásokat biztosít a munkavállalás lehetővé tételéhez, másfelől támogatás a megélhetéshez.

A munkanélküliek passzív ellátórendszere – a változások előtt

1. Az ügyfélcentrum működése Németországban - Folyamatábra

* Több szervezeti egységet átfogó egységes ügyfélfogadás

Forrás: Team Kundenzentrum

0

A közelmúltig a munkanélküli-ellátásoknak három típusa létezett Németországban: a munkanélküli-járadék, a munkanélküli-segély és a szociális segély.

Munkanélküli-járadék (Arbeitslosengeld = ALG)

Biztosítási jellegű ellátmány volt; a nettó kereset 60/67%-ának megfelelő pótlási rátával (utóbbit az kapta, aki rendelkezett legalább egy kiskorú gyermekkel).

Jogosultsági feltétel: a munkanélküliséget megelőző 3 éven belül legalább 12 hó járulékfizetési idő. Szezonális munkások esetén, akik rendszeresen 12 hónapnál kevesebbet dolgoztak évente, elegendő volt legalább 6 havi járulékfizetési idő teljesítése. (Utóbb a 3 évből kettő lett, a szezonális munkásoknak nyújtott kedvezményeket pedig eltörölték.)

Munkanélkülinek az a munkát kereső személy számított, aki átmenetileg állás nélkül maradt, és biztosított munkahely után nézett.

Ezen kívül voltak ún. „marginális foglalkoztatottak” (akik 15 óránál kevesebbet dolgoztak hetente, vagy 325 eurónál kevesebbet kerestek havonta); ez a státus nem zárta ki, hogy munkanélküliként regisztráltassák magukat.

A járadékfolyósítási idő az életkor és a tb-köteles munkaviszony hosszától függött (a munkanélküliséget megelőző 7 évet alapul véve). A két szélső érték:

- 45 éven aluli munkanélkülinek az állástalanná válást megelőző négy éven belül biztosított jogviszonyban töltött legalább 12 hónapja 6 havi járadékfolyósítást tett lehetővé;
- 57 éven felüli munkanélkülit az állása elvesztését megelőző 7 éven belül járulékfizetéssel töltött legalább 64 havi munkaviszonya 32 hónap munkanélküli-járadékra jogosított. (2006-tól az időseknek járó járadékfolyósítási idő is csak maximum 18 hónap lehet.)

Járadékfolyósítás melletti jövedelemszerzést csak „marginális foglalkoztatás” keretében engedélyezték, de az ennek során szerzett jövedelmet is levonták a havi munkanélküli-járadékból.

Milyen állást kellett elfogadni? Olyat nem, ahol a felajánlott kereset jelentősen kisebb volt a járadék alapját képező keresetnél. Az első három hónapon belül 20%-nál nagyobb keresetvesztéseget jogosan vissza lehetett utasítani. A következő 3 hónapban 30%-on belüli keresetcsökkenést is el kellett fogadni. A 7. hónaptól csak akkor lehetett visszautasítani a felajánlott állást, ha a bére kevesebb volt, mint a munkanélküli-járadék összege. Amennyiben a napi utazási idő legalább 6 órás munkaidő esetén 2 és fél órán, ennél rövidebb munkaidő esetén pedig 2 órán belül volt, akkor a felkínált állást el kellett fogadni.

Határozott időre szóló állást is el kellett vállalni, sőt olyat is, ami a lakóhely átmeneti megváltoztatásával járt, vagy ami nem egyezett a munkanélküli korábbi szakképzettségével, ill. korábbi tevékenységével.

Kizárás: a munkanélkülit 12 hétre (hátrányos helyzet esetén 6 hétre) kizárták a munkanélküli-járadék folyósításából, ha ő kezdeményezte munkaviszonyának megszűnését, vagy más okot adott az elbocsátásra. Ugyanez volt érvényes akkor is, ha visszautasított egy megfelelő állást vagy képzési ajánlatot. Ha valakit 12 hétre kizártak a támogatásból, majd az újrafolyósításkor ismételten okot adott a kizárásra, annyiszor vonták meg tőle a 12 heti járadékot, amíg a jogosultsága el nem fogyott.

A munkanélküli-járadék (MNJ) forrása járulékbefizetés, aminek mértéke jelenleg 6,5%. Ezt fele-fele arányban teljesítik a munkáltatók és a munkavállalók.

Munkanélküli-segély (Arbeitslosenhilfe)

2005. előtt létezett a munkanélküli-segély (MNS) intézménye, amely kiegészítette a járadékot, de rászorultsághoz volt kötve. A feltételei azonosak voltak a MNJ-ével, eltekintve néhány kivételtől. Ezt a támogatást is a BA folyósította, de nem a járulékokból finanszírozták, hanem a szövetségi költségvetésből.

Jogosultsági feltételek: a kérelmezőnek munkanélküliként kellett regisztráltatnia magát a munkaügyi ügynökségen. Előzőleg járadékot kellett kapnia, amit kimerített, mielőtt újra elhelyezkedett volna. Emellett meg kellett felelnie a rászorultság kritériumainak is. Az utóbbi akkor állt fenn, ha a munkanélküli nem tudta fenntartani magát az MNS nélkül. A rászorultság megítélése a munkanélküli és társa jövedelmi, ill. vagyoni helyzetétől függött; de bizonyos jövedelmeket ennek megállapításánál nem kellett figyelembe venni (pl.: egészségügyi jellegű járadékok, öregségi alapnyugdíj, családi pótlék).

A segély összege: a munkanélküliséget megelőző nettó kereset 57%-a, ha a munkanélkülinek volt legalább egy kiskorú gyermeke és 53%, ha gyermektelen. A segély alapjául szolgáló keresetet évente indexálták. A MNS-en töltött idő biztosított jogviszonynak számított; a BA fizette utána a járulékokat az egészségügyi és nyugdíjbiztosító felé.

A folyósítási idő: elvileg határozatlan időre szólt, de mindig csak egy évre ítélték meg, aminek lejártá után újból megvizsgálták, hogy fennáll-e a jogosultság.

Szociális segély

Nemcsak a munkanélküliséghez kapcsolódott, hanem az állástalanok is kaphatták, amennyiben nem voltak jogosultak se MNJ-ra, se MNS-re. Közpénzekből finanszírozták, és azok részesülhettek benne, akiknek nincs más forrásuk a létfenntartáshoz. A szociális segély célja az volt, hogy megvédje az embereket a szegénységtől és társadalmi kirekesztettségtől. Rászorultsági vizsgálathoz volt kötve, aminek tárgya a kérelmező, annak szülei és gyermekei jövedelmi és vagyoni helyzete.

A segélyezett köteles volt munkavégző képességét mozgósítani, hogy fedezetet teremtsen önmaga és a vele egy háztartásban élő eltartottaknak a megélhetéséhez.

Az önkormányzat szociális segélyügynöksége gondoskodott arról, hogy a segélykérelmező erőfeszítést tegyen foglalkoztatási lehetőség felkutatására és a tényleges munkavégzésre, kivéve, ha az érintettől ezt jogosan nem lehetett elvárni (pl. azért, mert súlyos testi vagy szellemi fogyatékossgal élő emberről volt szó, vagy mert ez a gyermeke egészséges felnevelését veszélyeztette, stb.).

A segélyezettnek minden hasznos munkát el kellett vállalnia, ellenkező esetben elveszítette jogosultságát a támogatásra. Első ízben 25%-kal csökkentették a segély összegét, majd ennek ismételt előfordulása esetén további 25%-kal mindaddig, amíg az összeg el nem fogyott.

A szociális segélyt a helyi önkormányzatok folyósították, ezért az összege különböző lehetett. Az ezredforduló körül ennek értéke ezer euró volt havonta egy gyermektelen házaspár, illetve egy szülő + egy gyerek család esetében, továbbá 1500 euró 2 szülő + 2 gyerek számára.

Negyedik törvény a munkaerő-piaci szolgáltatások modernizálására: a munkanélküli- és szociális segélyezés összevonása

A munkanélküli- és szociális segélyből 2005. január 1-től új támogatást hoztak létre: a *munkát keresők alapbiztosítását*. Ezt *Arbeitslosengeld II-nek* nevezik (ALG II.).

Az ALG II szabályait a Szociális Törvénykönyv II. fejezete (SGB II) rögzíti. Ennek révén a rászorulóknak intenzívebb támogatást kapnak beilleszkedésükhöz a munkaerőpiacra. A siker

érdekében a BA és a szociális segélyezésért felelős szervek kapacitásait és kompetenciáját egyesítik, de kettős felügyelet alá helyezik.

A BA biztosítja a foglalkoztatást elősegítő szolgáltatásokat és aktív eszközöket (tanácsadás, közvetítés, közhasznú foglalkoztatás, képzés támogatása), továbbá a létfenntartó támogatásokat (ALG II., szociális segély, tébé-járadékfizetés). Az önkormányzatok felelősek a lakhatási, fűtési támogatásért, a gyermekintézményi ellátásért, az adóssághmenedzselésért, a szenvedélybetegek gondozásáért, a pszichológiai gondozásért és egyéb, személyre szabott válságkezelésért.

Ahhoz, hogy a felsorolt szolgáltatásokhoz és támogatásokhoz egy helyen jussanak hozzá a rászorulóknak, a munkaügyi és szociális szolgálatok a munkaügyi ügynökségen belül közös munkaközösségeket hoztak létre erre a feladatra. A szövetségi költségvetés állja az álláskereső alapszolgáltatásának azokat a költségeit, amelyek a BA kompetenciájába tartoznak. A szociális szolgálat támogatásait az önkormányzatoknak kell fedezniük.

Másik alternatívaként merült fel az SGB II-ben rögzített szolgáltatások nyújtására az a szervezeti megoldás, hogy az ország 69 településén az önkormányzatok alakítsanak ki olyan központokat, ahol az ALG II keretében garantált támogatások ügyfelekhez való eljuttatására önmaguk is képesekké válnak.

A továbbiakban az ALG II. szabályait vesszük sorra.

Alapelvek

- A munkát keresők alapszolgáltatásának meg kell erősítenie a munkaképes segélyezettek egyéni felelősségét, és hozzá kell járulnia ahhoz, hogy ezek a személyek is önállóan tudják megteremteni megélhetésük feltételeit.
- Az alapszolgáltatásba kétféle ellátás tartozik: egyfelől, amelyik a rászorultság fennállásának visszaszorulásához vagy megszűnéséhez vezet (munkavállalást elősegítő támogatások), másfelől, amelyik biztosítja a rászorulóknak megélhetését.

- A munkaképes korú rászorulókat elsődlegesen saját maguk felelősek önmaguk és eltartottaik életfenntartásáért.
- Minden más lehetőséget (saját munkaerőt, jövedelmet, vagyont) ki kell meríteni, mielőtt a rászoruló a közösség segítségét igényli.

A munkát keresők alapbiztosítása az alábbi formákban nyújt támogatást:

- Szolgáltatások, különös tekintettel a tájékoztatásra, tanácsadásra és átfogó támogatásra a munka világába való visszavezetéshez, személyes ügyintéző biztosításán keresztül.
- Anyagi támogatás a rászorulókat és eltartottaikat megélhetésének biztosításához.
- Szakszolgáltatások.

A munkát keresők alapbiztosítását működtető intézmények

A két szervezet (a munkaügyi ügynökség és az önkormányzat) feladatainak és kompetenciájának megosztásáról már szoltunk. Együttműködésük érdekében a munkaügyi ügynökségek Job-Centereiben (állásközpontok) együttes munkaközösségeket hoztak létre az AA-k és az önkormányzatok. Utóbbiak ezekre ruházták át a számukra megszabott kötelező feladatokat a munkanélküliek alapbiztosításával kapcsolatban. Ugyanez az AA-k kötelezettsége is. Egymás hivatali iratait kölcsönösen használhatják. A munkaközösségek önálló menedzsmenttel rendelkeznek, aminek vezetőjét egyik évben az AA, a másik évben pedig az önkormányzat nevezi ki. A munkaközösség önállóan hozhat közigazgatási határozatot és utasíthat el kérelmeket. Ide az önkormányzat részéről a szociális, ifjúsági és lakásosztály delegál munkatársakat, az AA pedig ALG II-t folyósít, önkiszolgáló munkaközvetítést tesz lehetővé, munka- és rehabilitációs tanácsadást nyújt, továbbá egyéb szakszolgáltatásokat.

Utóbbi feladatokat egyedül az önkormányzat is vállalhatja – lásd a 69 önkormányzatnál kezdeményezett alternatív szervezeti megoldást –, de akkor nem jön létre munkaközösség. Az önkormányzat a BA-val köthet szerződést a törvényben meghatározott szolgáltatások megvásárlásáról. Egy-egy ilyen szerződés öt évre szól.

Az egyes szövetségi államok a munkavállalási korú segélyezetteknek nyújtható szolgáltatások körét kibővíthetik, de ennek költségeit nekik kell viselniük.

A jogosultak köre

Munkavállalási korú rászorultak, akik:

- 15-65 évesek,
- nem tanulnak már közép-, vagy felsőfokú intézményben,
- életvitelszerűen Németországban élnek,
- munkaképesek, azaz egészségi állapotuk a munkaerőpiac normál feltételei között legalább napi 3 órás foglalkoztatást tesz lehetővé,

továbbá háztartásuk tagjai, akik lehetnek:

- szülők, házastársak, élettársak, kiskorú gyerekek.

Az AA állapítja meg, hogy a munkakereső munkaképes-e, ill. rászorult-e. Rászorult az, aki létfenntartását, munkába állását nem tudja saját magának és a vele egy háztartásban élő eltartottaknak biztosítani, vagy nincs elég ereje és eszköze ahhoz – mindenekelőtt megfelelő állás, saját jövedelem vagy vagyontárgy (beleértve közvetlen hozzátartozóinak jövedelmét és vagyonát is) –, hogy megélhetéséről gondoskodjon.

Az ALG II-nél minden állást megfelelőnek kell tekinteni egy munkaképes ember számára. Az egyetlen kivétel, hogy a munkavégzés nem sérthet sem törvényt, sem jó erkölcsöt. Ha a megfelelő állást a rászorultak visszautasítják, először 3 hónapra 30%-kal csökkentik a támogatást. További törvényszegés esetén addig faragják le ezt az összeget, amíg el nem fogy. Amennyiben egy 25 éven aluli fiatal utasítja vissza az álláslehetőséget, vagy nem mutat eltökéltséget az állás megszerzésére, 3 hónapig nem kaphat ALG II-t. Ez idő alatt azonban tanácsadásban és gondozásban részesül.

A támogatás összege

Az ALG II – ugyanúgy, mint a korábbi szociális és munkanélküli-segély – rászorultsági alapon jár, és adókból finanszírozzák. A rászorultnak először a saját jövedelmére és vagyonára kell támaszkodnia. Az ALG II havi összege egy munkaképes korú rászorult esetén vagy gyermekét egyedül nevelő szülő számára havi 345 eurót tesz ki a régi szövetségi államokban,

és 331 eurót az újakban. A meglévő jövedelem és vagyontárgy csökkenti az AA által kifizetendő támogatást.

Nem munkavállalási korú eltartott után, aki a munkaképes rászorulttal egy háztartásban él, szociális segélyként 14 éves korig a fenti összeg 60%-a jár, 15. életévtől pedig 80%. Ezt az összeget is csökkenti a saját jövedelem és vagyon.

A munkanélküli-járadék lejártá után 2 évig csökkenő összegű pótlékot folyósítanak a munkavállalási korú rászorultnak, hogy a járadékhoz képest ne csökkenjen drasztikusa a bevétele. Ez az első évben 160 eurót jelent havonta egy munkanélküli rászorultnak, és 320 eurót egy házaspár számára. A gyerekek után fejenként havi 60 euró jár. A második évben a támogatás az említett összeg 50%-a.

„Esetmenedzser” és beilleszkedési megállapodás

Az AA minden munkavállalási korú rászoruló számára „esetmenedzsert” jelöl ki személyes tanácsadónak, aki átfogóan támogatja őt a munka világába való beilleszkedés céljából. Az egyén a személyes tanácsadóval 6 hónapra szóló beilleszkedési megállapodást köt. A közösen kidolgozandó és aláírandó ügyirat a biztosítéka annak, hogy az AA olyan szolgáltatás-kínálatot ajánl a rászorulóknak, amely megfelel egyéni szükségleteinek, továbbá a munkaerőpiac követelményeinek és a gazdaságosság alapelvének. Emellett azt is tartalmazza a dokumentum, hogy a segítségre szoruló ügyfélnek magának milyen erőfeszítéseket kell tennie a munkaerő-piaci beilleszkedés folyamatában.

A munkavállalási korú rászorulóknak olyan szolgáltatásokat kell kapniuk, amelyek elengedhetetlenül szükségesek elhelyezkedésükhöz. Ezeket a Szociális Törvénykönyv III. fejezete (SGB III) tartalmazza, ami a magyar foglalkoztatási törvény „Munkaerőpiaci szolgáltatások és foglalkoztatást elősegítő támogatások” c. fejezetének felel meg.

Ha egy aktív eszközzel támogatnak egy rászorulót, de további segítségre van szüksége a munkába állásához, másik eszköz is társítható emellé, de csak akkor, ha az elsőnek a kétharmada már lezajlott, és befejezése sikerrel kecsegtet.

A beilleszkedés támogatásához az AA nem alakít ki új szervezeti struktúrát, amennyiben ezt az igényt a meglévő keretek között is ki lehet elégíteni, vagy fejlesztéssel megteremthetők a feltételek hozzá, beleértve külső szolgáltató igénybevételét is. Az utóbbinak a feltételeit írásos megállapodásban kell rögzíteni.

Az AA és az általa megbízott harmadik fél feladatai ellátásához felméréseket végezhet, szociális adatokat rögzíthet, feldolgozhat és felhasználhat. A törvény ugyanis megteremtette az adatvédelem-jogi háttérét egy harmadik fél bevonásának (pl. Call-Center kisserződése). Emellett – a szolgáltatások közötti átfedések elkerülésére – a különböző szolgáltató intézmények közötti automatikus adategyeztetésre is módot nyújt.

Ha a munkavállalási korú rászorulóknak nem tudnak normál munkát felajánlani, munkalehetőség teremtését kell kezdeményezni. Amennyiben ez a köz érdekében végzett pótlólagos munkát jelent, de nem az ABM (a nálunk ismert közhasznú foglalkoztatás) keretében támogatják, ennek vállalása esetén az ALG II-ben részesülő segélyezett pótlékot kap a munkavégzés formájában kifejtett többlet erőfeszítéséért. Ezek a munkák azonban jogi értelemben nem hoznak létre munkaviszonyt, és természetesen nem számítanak jogszerző időnek a munkanélküli-biztosítás felé sem.

Az álláskereső segélyezett munkába lépés esetén korlátozott ideig munkavállalási pótlékban részesül, amennyiben ezt az általános munkaerő-piaci viszonyok közé történő beilleszkedés indokoltá teszi. Erről a személyes tanácsadó határoz, és ő dönt a pótlék összegéről is. A folyósítási idő legfeljebb 24 hónap lehet.

A segélyezetteket bevonják a kötelező egészségbiztosításba (Németországban létezik kötelező szociális gondozási biztosítás is, az is kiterjed rájuk), amennyiben a családbiztosítás révén már nem részesei a szociális védelmi rendszernek. A törvényes nyugdíjbiztosítás is kiterjed rájuk, de csak a kötelező minimális járulékbefizetésre épülő alapbiztosítás.

Felhasznált irodalom

Bundesagentur für Arbeit: Geschäftsbericht 2003

Bundesagentur für Arbeit: Zusammenfassung der Gesetze für moderne Dienstleistungen am Arbeitsmarkt (stand: 4. Juni 2004.)

Bundesagentur für Arbeit: Übersicht zu den wichtigsten Änderungen in SGB III., und angrenzenden Gesetzen sowie zum SGB II. (stand: 23.12. 2003-9.06.2004)

Bundesrepublik Deutschland: Nationaler Beschäftigungspolitische Aktionsplan, 2002, Anhang 2, pp. 97-100

Bundesrepublik Deutschland: Nationaler Beschäftigungspolitische Aktionsplan, 2003, Berlin, Juni

Bundesrepublik Deutschland: Nationaler Beschäftigungspolitische Aktionsplan, 2003, Berlin, Juni, Abhang 5

Federal Republic of Germany 1999.: Employment Action Plan 1999, Berlin, June

Kommission Moderne Dienstleistungen am Arbeitsmarkt, 2002, pp. 12-16

Mutual Information System on Employment Policies, 2003.: Basic Information Report on Federal Republic of Germany: Institutions, procedure and measures, (MISEP)